దాపుడుకోక

"అయ్యో, నాయనా నా కోక! దాపుడుకోక!"

పద్దెనిమిదేళ్ళ పల్లెటూరు చెన్నమ్మ సీట్లోంచి దిగ్గునలేస్తూ అరిచింది. పుట్టిపాటుగా ఆవేశంగా ఆందోళనతో అరిచింది. చెన్నమ్మ అందమైందికాదు. కాబట్టి దిగ్గున లేవడంలో హొయలులేవు. వొళ్లో పైటమరుగున పాలుతాగుతూన్న పసివాడు తల్లి పుట్టిపాటు కదిరిపడి కెవ్వుమన్నాడు. పైట జారిపోయింది. వీడిపోయిన రవికలోంచి, పసివాడినోట్లోంచి తప్పిపోయిన రొమ్ములు కన్పిస్తున్నాయి. వొళ్లోంచి జారిపోతూ కెవ్వుమంటూన్న బిడ్డను సందిట్లోకి యెగదోసుకుంది.

"నాయనా నాకోక! దాపుడుకోక!"

చెన్నమ్మ జాలిగా ఆర్తనాదం చేసింది. చెన్నమ్మ నాగరిక నాయిక కాదుకాబట్టి ఆమె ఆర్తనాదంలో విపంచీ కలస్వనాలు పలకలేదు. బస్సు యింజను రొదలో ప్రయాణీకుల రణగొణ ధ్వనుల్లో. చెన్నమ్మగోడు యెవరికీ అర్థం కాలేదు. కాని చెన్నమ్మ వులికిపాటు చూచి కొందరు గొల్లుమన్నారు. చెన్నమ్మ తీరుతెన్నుల్లో కొందరు సెక్సును చూస్తున్నారు. కండక్టరు ద్రోణుడు సృష్టించిన పద్మ

వ్యూహంలో చిక్కుకొని వొక మూల నలిగిపోతున్న వీరయ్య. ఆ అరిచింది తన కూతురని గుర్తించాడు. యేమరుస్తున్నదో సరిగా వినిపించకపోయినా. యెందుకరుస్తున్నదో అర్థం కాకపోయినా యేదో జరిగిందనుకున్నాడు. పద్మవ్యూహాన్ని ఛేదించుకొని ఆడవాళ్ల సీట్ల వైపు రావడానికి ఘోరప్రయత్నం చేస్తున్నాడు వీరయ్య. తన చుట్టూ నిలబడివున్న వాళ్ళ తలల మధ్యనుంచీ నిక్కిచూస్తూ "యేంటమ్మా. యేం జరిగింది?" అన్నాడు. చెన్నమ్మకు వాళ్ళ నాయన ప్రశ్న వినిపించింది. నవ్వుతూన్న ప్రయాణీకులనూ. తనకేసి చూస్తున్న రసికులనూ చెన్నమ్మ చూచింది. యేడుపు దిగమింగుకుంటూ. అవమాన భారంతో పైటలాక్కుంటూ అంది.

''మనం యింతకుముందు దిగిన్నామే. ఆబస్సులో నా గుడ్డల మూట–దాపుడుకోకున్న మూట మర్చిపోయినా.''

టికెట్లు వసూలు చేసుకుంటూ. బస్సులోని జనాన్ని సర్దుతూ ఆడవాళ్ళనూ మొరటువాళ్ళను అదమాయిస్తూ అష్టావధానం చేస్తున్న కండక్టర్ చెన్నమ్మ అరుపులకు మండిపడ్డాడు. 'కూచో' అని కసిరాడు. అంతలో తంటాలుపడి అక్కడికి చీవాట్ల మధ్య వీరయ్య యీదుకుంటూ వచ్చాడు–గొర్రెపిల్లను రక్షించడానికి వచ్చిన గొర్ల కాపరిలాగా. వీరయ్యకు సంగతి అర్థమైంది. కండక్టరును బస్సు ఆపమన్నాడు. కండక్టరు కస్సుమని వొంటికాలిమీద లేచాడు.

"యేందయ్యా మీ గోల. వూరుదాటి మైలొచ్చేసినాం. బస్సు నిలపడమేంది? ఆ మూటేదో తెచ్చుకునేదాకా బస్సాపమంటావా? నీ పుణ్యాన వెనక్కి పోనిమ్మంట్లేదు. నీకోసం బస్సు నిలబెట్టాల్నా? నువ్వేం డియస్పీవా? ట్రేకినిస్పెక్టరువా?''

కండక్టరు నిజం పలికినందుకు వీరయ్య విస్తుపోయాడు. వీరయ్య డియస్పీకాదు; బ్రేకివిస్పెక్టరు అంతకన్నాకాదు. బస్సునూ, కండక్టరునూ చేసేదేంలేక కూతురును కసిరాడు:

"ఆ మా త్తరం జాగర్త అక్కర్లా? ఆ మూటను యాడ మర్చి పోయినావు? అమూటెలో యేమేమున్నాయి?"

"మనూర్నుంచి వచ్చిన బస్సులో మర్చిపోయినా. అంత గుంపు దోసుకొస్తుంటే దిక్కుతెల్లేదు నాయనా? వూపిరాడక పిల్లోడు యేడ్చినాడు. తొందరగా దిగడంలో మర్చిపోయినా. దిగి మళ్ళా ఆ బస్సులో యెదికితే దొరుకుతాదేమో?"

తండ్రివైపూ, కండక్టరువైపూ దీనాతిదీనంగాచూస్తూ, చుట్టూ వున్నవాళ్ళను సిగ్గుతోచూస్తూ చెన్నమ్మ సంజాయిషీ చెప్పింది.

"యేబస్సులో యేం?" కండక్టరు కరిచాడు.

"కరబ్బస్సులో" చెన్నమ్మ బెరుకుగా సమాధానించింది.

"పెద్ద పెద్దయి మర్చిపోయినోళ్ళతో కూడా మాకిబ్బందిలేదు. మీరు మా దుంప దెంచుతాడు — నానారకాల మూటెల్తోవచ్చి"

తనేమిటో మర్చిపోయి కండక్టరు విసుక్కున్నాడు. కండెక్టరు విసుక్కోకపోవడానికి చెన్నమ్మ ఖరీదైనదికాదు. సామభూతితో పరామర్శించడానికి చెన్నమ్మ అందమైనదికాదు. మర్యాదగా మాట్లాడడానికి చెన్నమ్మ బస్సు వోనర్లతో సంబంధముండే యే అధికారిభార్య కాదు, బంధువూకాదు, బస్సులోనివారెవరో సానుభూతి ప్రకటించారు.

"పోనీలే పాపం, బస్సు నిలబెట్టు. వాళ్ళు దిగుతారు. మూటె దొరుకుతుందేమో. అది నైటాల్లు బస్సేకదా? అక్కడే వుంటుంది."

వీరయ్య కొంత ధైర్యం తెచ్చుకొని బ్రతిమాలాడు.

"నీకు పుణ్ణెముంటుంది. మా టికెట్టు డబ్బులు యెనక్కియిచ్చి యిక్కడ దించు. మూటె దొరికితే యేరే బస్సులో వస్తాం."

"నీకేమన్నా మతిబోయిందా? టికెట్టురాసినాం. బస్సు వూరు దాటి రెండుమైళ్లొచ్చింది. యిపుడు టికెట్టు డబ్బులడుగుతావా?. యింకా పొద్దుటూరు చేరినాక అడగలా? నీదేంబోయింది? యిట్లా అయితే మేమూ, మా వోనరూ దివాలా తీయాల్సిందే"

కండక్టరు స్వామి భక్తిని ప్రకటించాడు.

వీరయ్య ప్రాధేయపడ్డాడు:

"మళ్లా రావటానికి డబ్బుల్లేవు. నీకు పున్నెముంటుంది. యిక్కడే దించి డబ్బులీ, దిగిపోతాం బాబ్బాబూ."

"డబ్బుల్లేవు డబ్బుల్లేవు యిదొక తంతయింది. నీకేం మా చెకింగు పట్టుకున్నాడంటె నా వుద్యోగం వూడ్తుంది. డబ్బు వాపసేమీ రాదు. కావాలంటే డిగండి."

కండక్టరు చీదరించాడు. వీరయ్య కూతురువైపు నిస్సహాయంగా చూస్తూ అన్నాడు: "దిగితే మళ్ళాసార్జీలకు లేదు. పోతేపోనీలే మన కరమ"

"నాదగ్గర మూడురూపాయలుంది. సార్జికి సరిపోతాది. దిగుదాం." చెన్నమ్మ కండక్టరువైపు భయంతోచూస్తూ అంది,

కండక్టరు "దరిద్రపు రూట"ని వదురుకుంటూ "హోల్డాన్" అని కేక వేశాడు. బస్సు ఆగింది. వీరయ్యా. చెన్నమ్మ దిగారు. చంకలోంచి జారిపోతున్న కొడుకును పైకి లాక్కుంటూ త్వర త్వరగా అడుగులు వేస్తూంది చెన్నమ్మ. వీరయ్య దిగులుగా అనుస రిస్తున్నాడు.

నాకోక
దాపుడు కోక
ముప్ఫయి రూపాయల కోక
పేటలో కొనుక్కున్నకోక
కలుపు తీయటానికి పోయి
నిమ్మసెట్లలో పాదులు తొవ్వటానికిపోయి
కష్టపడి డబ్బు కూడబెట్టుకొని
కొనుక్కున్న కోక
తనకెంతో యిష్టమైన కోక
అరచేతి యెడల్పు నల్లంచు యెర్రకోక
మొగుడికి సానా యిష్టమైన కోక
యీకోక కట్టుకుంటే సినిమాల్లో సావిత్రిల్లా వుంటావని మొగుడంటే
రోజూ కట్టుకో బుద్దయ్యే కోక కానీ
వుతకలకు కట్టుకుంటే సిరిగిపోతుందని భయపడి
రోజూ కట్టుకోని కోక
పిల్లోడు పుట్నెప్పున్నించీ కట్టుకోని కోక

పిల్లోన్ని నంకలో యేసుకున్నప్పుడు వా డుచ్చలు పోస్తే పాడయితాదని
కట్టుకోని కోక
నలుగురూ మెచ్చుకున్న కోక
తన దాపుడుకోక
కరమ యెవడన్నా యెత్తకపోయినాడేమో!
పుట్టింట్లొ అందరికీ సూపియ్యాలనుకున్నానే
తిరిగి వూరికి పోయినప్పుడు మొగుడేమంటాడో!
పుట్టింట్లో సెల్లెలికిచ్చి వచ్చినావని అరుస్తాడేమో!
ఆకోక లేకపోతే
సినిమాకు పోయేదెట్లా?
పండగలకెట్లా?
రామేశ్వరం తిర్నాలకెట్లా?
పెండ్లిండ్లకెట్లా?
నలుగుర్లో తిరిగేదెట్లా?
మళ్ళా కొత్తది కొనేదెట్లా?
ముప్పయి రూపాయల కట్టం
సీరెకోసం కట్టంలొ
నిమ్మసెట్ల పాదులు తొలికెతో తొాగితాగి
సేతులు కాయలు కాసినాయి.

చెన్నమ్మ మనస్సు బాధతో నిండిపోయింది. దుఃఖం ముంచు కొచ్చింది. కళ్ళల్లో నీళ్ళు. కష్టం తెలిసిన కన్నీళ్ళు. పేదకోరిక కారుస్తున్న కన్నీళ్ళు.

"సోమీ! యేడుకొండలవాడా! నా దాపుడుకోక దొరికితే వొక్క-పొద్దుండి టెంకాయ కొడతా" అని చెన్నమ్మ మనసులో పరిపరి విధాల మొక్కు-కుంది. వీరయ్యా, చెన్నమ్మా స్టాండు చేరారు.

"నాయనా అదే బస్సు. మనం వూర్నించి వచ్చిన యెఱ్ఱ మూతి బస్సు."

చెన్నమ్మకు కోక దొరికినంత ఆనందమయింది.

"పిల్లోంతో నువ్వేం బాధపడతావుగాని. అదిగో అక్క-డుండు. నేను యెదికి తెస్తా."

వీరయ్య చెన్నమ్మను వొక బంకు నీడలో వొకపక్క-గా నిల బెట్టి బస్సుదగ్గరకు వెళ్లాడు. బస్సంతా వెతికాడు— సీటు సీటు పైనా కిందా. కన్పడలేదు. బస్సులో చెత్తవూడుస్తున్న కుఱ్ఱవాణ్ణి అడిగితే "అట్లాంటి మూటే కనపళ్లేద"న్నాడు. బస్సు దగ్గరవున్న వొకరిద్దర్ని అడిగినా ప్రయోజనం లేకపోయింది. డ్రైవరునూ, కండక్టరునూ అడుగుదామనుకున్నాడు. కానీ డ్రైవరు యింటికి పోయినాడట, కండక్టరు కలెక్షను డబ్బులు వోనరుకివ్వటానికి పోయినాడట—బస్సు క్లీనరు చెప్పాడు. వీరయ్య హతాశుడై తిరిగివచ్చి కూతురును వోదార్చటానికి ప్రయత్నిస్తూ వేదాంతం చెప్పాడు.

"దొరకలా, యెంతెతికినా దొరకలా, యాడెతికినా దొరకలా, యెవర్నడిగినా దొరకలా, పొద్దున్నే యెవల్ల మొకంచూసి బయల్దేరి నామో, మన కరమ, యేం జేస్తాం? యెవడో యెత్తకపోయినాడు— మనకంటే దరిద్దరం ముండాకొడుకు. అయినా మనలాంటోల్లు జాగ

ర్తగా వుండాల. యేందన్నా పోగొట్టుకుంటే తిరిగి సంపాయించుకునే గతిలేదు. పోతేపోనీలే వూరికి పోయినాక చూస్తాం.''

బస్సులో పడిన అవమానాన్ని తలచుకుంటూ, నడచి వచ్చిన శ్రమను అనుభవిస్తూ, మరొక చీర అట్లాంటి చీర - కొనలేని దరిద్రాన్ని తలపోసుకుంటూ, అల్లుడేమనుకోకుండా అట్లాంటిదే మరొక చీరను కొని కూతురుకిచ్చే వుపాయాన్ని ఆలోచిస్తూ వీరయ్య కూతురును వోదారుస్తున్నాడు. అంతలో వాళ్ళకు కొంచెం దూరంలో వొక తాగినవాడు బండబూతులు తిడుతూ తూలుకుంటూ పరుగెత్తుకొస్తున్నాడు. వాడి చేతిలో యేదో యెర్రటి బట్ట. వానివెంట మరొకడు తరుముతూ వస్తున్నాడు.

"వారే యెదవనాకొడకా, యాడకు బోతావురా, గొంతుదాకా వుద్దర సారాయి తాగడమనుకున్నావా?"

సారాయి తాగినవాడి చేతిలోవున్న వస్తువును, లాక్కోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. సారాయి తాగినవాడు గట్టిగా పట్టుకున్నా, కొంత సడలి బట్టఅంచులు జారినాయి,

"నాయనా అదిగో నాకోక, నాదే ఆ కోక, అదే నా దాపుడు కోక."

చెన్నమ్మ తండ్రితో బిగ్గరగాచెప్పి వాళ్ళ దగ్గరకు ఆదుర్దాతో పరుగెత్తుతోంది. వీరయ్య గాబరాపడుతూ వాళ్ళదగ్గరకు చేరాడు.

వాళ్ళింకా పెనుగులాడుతూనే వున్నారు. వొకరిద్దరు పోగయ్యారు. సారాయి తాగినవానితో పెనుగులాడుతున్నవాడంటున్నాడు:

"రేయి నాదగ్గర టోకరా యేస్తావా? తాకట్టు పెట్టినట్టు పెట్టి పనికిరానివన్నీ నామీదేసి యీకోక లాక్కొనిపోతావా - నదురుగా వుందని. తాగివ పద్దరాముల సారాయైనా కక్కు. లేదా యీకోక నాకివ్వు. కోక యీరా దొంగనాకొడకా"

"నాకోక. నాదే దాపుడుకోక. మిగతా పిల్లోడి గుడ్డలూ అయ్యీ యాడ్నో?" చెన్నమ్మ దీనంగా గొణుగుతూంది.

వీరయ్య వాళ్ళదగ్గరకు భయం భయంగా వెళ్ళి అన్నాడు:

"యీకోక మాయమ్మిది. బస్సులో మరిసిపోయింది."

"అదే నేననుకుంటూండ. యీ నా కొడుక్కి కోకెక్కడిదీ అని. బస్సులో కొట్టేసినాడన్నమాట. వొరేయి యిడవరా కోక."

సారాయి తాగినవాడు నంగినంగిగా అన్నాడు;

"రేయి నా సంగతి తెలీదా. యిడు. యిది నాకోక. నా పెండ్లాందిరా"

యిద్దరూ గట్టిగా పెనుగులాడుతున్నారు. అరుపులు. తిట్లతో. వీరయ్య చీరను విడిపించడానికి తానూ ప్రయత్నించాడు. పెనుగులాటలో చీర పర్రున చిరిగింది. చెన్నమ్మ యెర్రకోక. నల్లంచు యెర్ర దాపుడుకోక చిరిగి పీలికలైంది. రభస యింకా యెక్కువైంది. వాళ్ళు కొట్టుకుంటున్నారు. వీరయ్య చిరిగిన చీరవంక నిశ్చేష్టుడై చూస్తున్నాడు. చెన్నమ్మ కలలకూ. ఆశలకూ. ప్రేమకూ. గర్వానికీ. ఆనందానికీ నిలయమైన దాపుడుకోకను. చెన్నమ్మ గుండెకు

ప్రతిరూపమైన యెర్ర కోకను. వాళ్ళదికాని చెన్నమ్మ కోకను వాళ్ళు నిర్దాక్షిణ్యంగా చించిపారవేశారు. చెన్నమ్మ దాపుడుకోక పీలికలైంది.

"నా కోక. దాపుడు కోక"

చెన్నమ్మ కిందపడిన పీలికల్ని పట్టుకొని రోదిస్తోంది. చంకలో పసివాడు అమ్మ వెక్కిళ్ళకు శృతి పెడుతున్నాడు.

"ఆంధ్ర జ్యోతి" 3 మార్చి 1972.